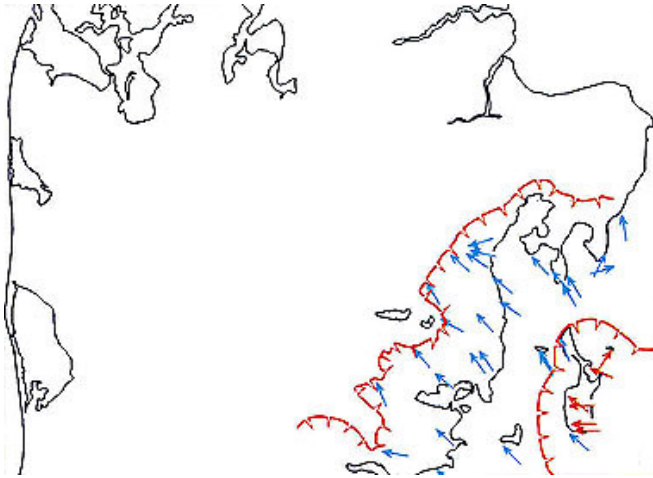

Jelshøj

Landskabet omkring Jelshøj er dannet som et resultat af to mindre gletscherfremstød i tilknytning til det Østjyske Fremstød i slutningen af Weichsel Istiden.

Fra udsigtspunktet bemærkes det markante bakkedrag, der har en overvejende øst-vestlig udbredelse. Retter man herfra blikket mod vest, ses det samme bakkedrag at ændre udbredelsen i en mere sydvest-nordøstlig retning.

Kortet viser hovedtrækkene af det Østjyske Fremstøds udbredelse i slutningen af Weichsel Istiden. Blå pile viser isens retning ind over området. Fra: Geologisk Set – Det mellemste Jylland (1994).

Ser man tilsvarende i retningen af Søsterhøj – Moesgård i øst, ændrer landskabet imidlertid helt karakter. Det bliver mere uroligt og kan i første instans, se ud som om det er dannet af smeltende dødismasser. En nærmere kortlægning af området har imidlertid vist, at dette område er dannet i løbet af to glaciale begivenheder, idet områdets bakkeretninger kan grupperes i et øst-vestlig del samt en nord-sydlig del. Man har således tolket det øst-vestligt orienterede bakkedrag som dannet af en gletschertunge der skred ind over området fra syd, hvorved randmorænerne omkring Jelshøj blev dannet. Bakkedraget omkring Søsterhøj og Moesgård er derimod dannet af en efterfølgende gletschertunge der skred ind over området fra øst. Herved blev det tidligere dannede landskab overpræget, således at området fremstår med to forskellige bakkeretninger. Det antages desuden, at der imellem de to gletscherbegivenheder har ligget dødismasser i området. De små dale omkring Visbjerg er antageligt dannet som følge af smeltning af sådanne dødismasser.

Dødislandskabet ved Hørret og Fulden

Da de sidste ismasser i området blev efterladt som dødis, lå der i en længere periode ismasser i området omkring Hørret og den nuværende Fuldendal.

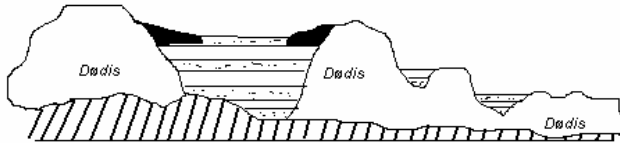
Da dødis aldrig er ren, er det væsentligt at tage højde for de til tider store mængder materialer, som gletscheren har optaget fra de områder, den skred hen over på sin vej hertil. Desuden er overfladen dækket af store mængder ler, sand, grus og sten. Når gletscherisen langsomt smelter væk, efterlades alt dette materiale på stedet. Da afsmeltningen tilmed ikke foregår lige hurtigt over hele overfladen, fordi den forsinkes, hvor isen er dækket af sediment, vil der helt naturligt opstå issøer på dødisoverfladen, der hvor isen smelter hurtigere. Billedligt talt minder dødisen i sit sene stadie om en ost med huller, hvor hullerne findes både ovenpå og indeni.

Da vand løber ned ad bakke, vil issøerne modtage smeltevand fra de omkringliggende områder. Sammen med smeltevandet føres materiale, såsom grus, sand og ler, der aflejres lagvist ude i søen. Af og til flyder der også mudderstrømme ud i issøen. Mudderstrømmene består af en skønsm blanding af ler, sand og grus med mange småsten. Man kalder denne aflejringstype for en flyde-moræne.

Når dødisen omsider er smeltet helt væk, hvilket kan tage tusinder af år, vil materialerne, der blev afsat i issøerne, ligge tilbage i landskabet som en afstøbning af den tidligere sø. Issøerne fremtræder nu som flade bakker i landskabet. På nedenstående skitse vises princippet bag dannelsen af denne type bakker.

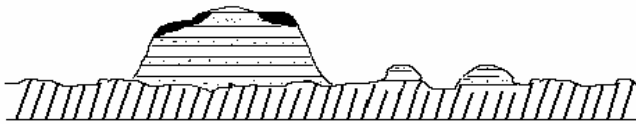
Bakkerne har typisk en relativt flad top, hvilket har givet dem betegnelsen "plateaubakker". De kaldes også "issø-bakker", eller "fladbakker". Ved Hørret findes der to eksempler på sådanne issøbakker.

1.

1. Gletscheren går i stå som dødis. Afsmeltningen foregår uregelmæssigt, og der dannes søer på overfladen, hvori der afsættes lagdelt ler, sand og grus. Af og til flyder der "mudderstrømme" ud i søen (sort farve).

2.

2. Dødisen er væk. Aflejringerne fra issøerne ligger nu tilbage i landskabet som en afstøbning, et slags omvendt relief, af den tidligere sø.

Principskitse der viser, hvordan issøbakker dannes.

Bronzealderhøjen Jelshøj

Afslutningsvis skal det nævnes, at randbakkerne omkring Jelshøj huser to gravhøje fra bronzealderen.

Jelshøj. Foto: Tove Stockmarr (august 2004).

Op igennem historisk tid brugte man højen, når man skulle sende ilbud. Man tændte et bål på toppen af højen, der kunne ses på lang afstand, og advarede omgivelserne om, at fjenden var på vej. Så sent som i 1807 under Englandskrigen blev bavehøjen stadig brugt.